

GODZSÁK Melinda – KOVÁCS Attila

Tokaj - Hegyalja aktív turisztikai fejlesztése

A Tokaji borvidék történeti vázlata

Tokaj-Hegyaljáról mindenkinek elsősorban a kiváló minőségű szőlők és borok, valamint a borturizmus jut az eszébe. A szőlő és a bor mindig jelen volt az emberiség életében. A szőlő őshazája a Kaukázustól délre fekvő, ún. termékeny félhold területeire tehető. Az ott élő népek kb. 6000 évvel ezelőtt kezdték el kiválogatni és termesztetni a ligeti szőlő (*Vitis sylvestris*) értékesebb termést adó egyedeit, amely a mai kerti szőlő (*Vitis vinifera*) ősének tekinthető. A szőlőtermesztés és a borkészítés kultúrája Európába és hazánkba a görögök és a rómaiak közreműködésével jutott el.

Habár honfoglaló őseink letelepedésük előtt már ismerték és termesztették a szőlőt, a Kárpát-medencében a szláv népek teremtették meg a szőlő- és borkultúra hagyományait. Hazánk szerencsés helyzetben van, mert rendelkezik a szőlőtermesztéshez szükséges kedvező földrajzi, éghajlati adottságokkal, így mindig bortermelő ország lehettünk.

A 22 magyar borvidék egyik leghíresebb képviselője a Tokaji borvidék, ahonnan a *Vitis tokajensis* ősi levél- és maglenyomat származik: Erdőbényéről. A szőlő- és bor világa mint gazdasági, idegenforgalmi, kulturális, vallási, diplomáciai és időnként politikai-hadi tényezőként szerepel történelmünkben.

A világ és benne hazánk borászati hagyományai óriási értéket képviselnek mind a társadalmak, mind az egyes emberek számára. Ezen nemzeti kincsünk, múltunk, örökségünk révén 2002. június 14-én méltán válhatott a Világörökség részévé a Tokaji borvidék kultúrtáj, amelyről Kölcsey Ferenc írta a *Himnusz*-ban, kétszáz esztendővel ezelőtt: „Tokaj szőlővesszein nektárt csepegtetél”.

Pontosan nem tudni, hogy kb. mikor kezdtek el tudatosan és kiterjedten foglalkozni a szőlőtermesztéssel és borkészítéssel az itt élő népek. Anonymus *Gesta Hungarorum* című művében (amelynek keletkezését 1200 körülre teszik) már írásos említést találhatunk a terület megnevezéséről, illetve Hegyalja és a szőlő kapcsolatáról. Az 1200-as évek tatárjárása csaknem teljes pusztítást végzett Hegyalja szőlőültetvényeiben. A javarészt vallon betelepülőknek kulcsszerep jutott a szőlők újratelepítésében és az azt követő fejlődés beindulásában.

Még ebben a században elkezdődik a sajátos, riolittufa és andezit kőzetbe vájt, föld alatti hegyaljai pincék építése, a 14. században többemeletes pincelabirintusok jelennek meg a borvidéken. Ebben a században említik először a termőhelyeket (pl. Királyhegye, Mézesmál, Tarcál, Tokaj), és innentől kezdve folyamatosan vannak írásos emlékek és bizonyítékok a tokaji borral történő kereskedelem megindulására.

A 15. század végére kialakultak a szállítási útvonalak, a bort főként Lengyelországba vitték Kassán keresztül, de ekkoriban a legnépszerűbb magyar bor még az erős és édes szerémi bor volt. Mátyás király uralkodása alatt megjelent az igény az olcsóbb hegyaljai borok iránt, és megnőtt az arányuk a lengyelországi szállítmányokban.

A 16. századi török terjeszkedés szétdőlt a Szerémséget és a szőlőültetvényeket, borkereskedelmüket. A Tokaji borvidéknek ez a század volt az egyik legvirágzóbb időszaka. Az igazi áttörés kétségkívül az aszú megjelenése volt, az aszúbor első írásos említése a Garay család 1571. május 15-én kelt osztálylevelében olvasható.

A 17. század elejére Hegyalja a tizenöt éves háború középpontjába került, a törökök és a császáriak egyidőben sanyargatták a településeket és a szőlőket. 1604-ben Tokaj csaknem teljes lakossága elpusztult. Az 1616-1660-ig terjedő időszakban vette fel a hegyaljai szőlőtermesztés máig jellemző arcát és ekkor élte legvirágzóbb korszakát. A Rákócziak számos pincét tartottak fenn, több kastélyt építettek a borvidéken. Sokéig élt a közismert legenda, miszerint az első aszút Szepsi Lackó Máté udvari lelkész készítette 1631 húsvétjára ajándékba I. Rákóczi György feleségének, Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszonynak. A történet szerint a Sátoraljaújhely közelében lévő Oremus dűlőről származott ez az első aszúbor. Ami biztosabb, hogy a lelkész állíthatott elő aszút, és megfigyeléseit, tapasztalatait megoszthatta a gazdákkal. 1644-ben már érkezett 4 puttányos aszú Lengyelországba. 1655-ben az országgyűlésben törvény születik az aszúválogatással elvégzett szüretre vonatkozóan. Ezen század elején jelent meg Hegyalján a furmint, de ennek mikéntjét homály fedi. 1698-ban II. Rákóczi Ferenc fejedelem megalapítja Alsóhutát, Háromhutát és Óhutát, a későbbi üvegkészítő falvakat, amelyek 1916-ig működnek.

Ha hinni lehet a legendának, 1704-ben XIV. Lajos francia király II. Rákóczi Ferenctől kapott aszúval kínálta Madame Pompadour-t egy azóta elhíresült mondás kíséretében: „Ez a borok királya, a királyok bora”. 1707-ben a Rákóczi-szabadságharc államapparátusa országos borvidéki minősítést rendelt el, amelyben az öt osztályba sorolt magyar termőhelyek között csak Tokaj-Hegyalja kapott első osztályú minősítést. A dűlő szerepe ekkor kezd tudatosodni a minőség és a kereskedelem területén. A Rákóczi-szabadságharc külpolitikai törekvéseit segítette az aszúborok ajándékozása, amely megteremtette az oroszországi export lehetőségét. A Tokaji Orosz Borvásárló Bizottság 1733-ban jött létre, és főleg Szentpétervárra szállított borokat, s 1798-ig fennmaradt a borvidéken. Az 1700-as évek első harmadában a tokaji bortermelés fokozatosan válságba került a gyenge évjáratok és a megjelenő borhamisítások, valamint az osztrák kiviteli vámtörvények miatt. Arra kényszerült a borvidék, hogy megfogalmazza, mi a tokaji bor, illetve rendszabályokat hozzon, amelyek biztosítják a jó hírnevét.

1737. október 11-én kiadták a királyi körrendeletet, amelyben meghatározták a borvidék határait és sok olyan paragrafust bevezettek, amelyek a kereskedelmet és az előállítás szabályozták. Helyben lakáshoz kötötték a készítést, eltiltották a más vallásúakat (görög, zsidó, örmény) a kereskedelemről, előírták, hogy tokaji bort csak gönci hordóba (136 liter) szabad tölteni és például meghatározták, hogy február elsejéig nem lehet tiszántúli bort behozni a borvidékre. Mindezen szabályozásokkal létrejött a világ első eredetvédelmi rendszere és az első zárt borvidéke. Érdekesség, hogy 1759-ben találkozhatunk először a másolás (aszú seprőjének felhasználásával készült bor) kifejezéssel különböző dokumentumokban. Ugyanakkor ez a század a kereskedelem szempontjából nem szerencsés. A legfontosabb felvevőpiac, Lengyelország fokozatosan gyengült, Oroszországtól való függősége növekedett, a lengyel államiság a megszűnés határára került, 1772-ben megcsonkult, 1793-ban pedig megszűnt. 1754-ben kettős vámhatárt vezettek be Magyarországon, ami a borok Habsburg-birodalmon kívüli szállítását megnehezítette. Ezek hatására a tokaji bor exportja kb. 50%-kal esett vissza.

A 19. század elején így ismét válság árnyékolt be Tokajt. Reményt csak az 1853-ban alakult Tokaj-hegyaljai Bormivelő Egyesület jelenthetett, amely a bor készítését és szállítását meg kívánta újítani. 1826-ból találkozhatunk a fordítás (másodaszú; a kiázott aszúszemek újbóli beáztatásával készített bor) elnevezéssel. A század vége újabb csapást hoz nemcsak a borvidékre, hanem egész Magyarországra, ugyanis megjelenik hazánkban a filoxéra (szőlő gyökértetű) az 1880-as évek derekán. Tokaj-Hegyalja összes szőlőterületének kb. 85%-a a filoxéra áldozatává vált.

A 20. század tízes éveinek elejére, a szőlőrekonstrukció befejeztével sem állt vissza minden a régi kerékvágásba, a hegyaljai borokat belföldön az alföldiek, külföldön pedig a franciák szorították ki a piacról. Az 1914-ben kirobbanó első világháború tovább nehezítette a termelők helyzetét, a háborút követően az 1920-as trianoni békediktátum aláírásával pedig elvesztettük országunk kétharmadát. A borvidékek közül ez leginkább Tokajt viselte meg, az ország szélére került, elszakítva borainak közeli felvevőhelyeitől, az eddigi kereskedelmi útvonalak központja, Kassa immár a határon túlra esett. Jelentősen beszűkült a bor belső piaca, ráadásul 1924-től kezdve balszerencsék sorozata érte a borvidéket: gyenge évszakok, túl sok eső, téli fagyok, szőlő peronoszpóra gombabetegség. Az 1929 októberében kirobbanó nagy gazdasági világválság visszavetette a borászati ágazatot, a válság alatt Hegyalja központja Tokajból Sátoraljaújhelyre tevődött át. Érdekesség, hogy az 1920-tól 1950-ig terjedő időszakban a gyógyszerkönyvekben a tokaji aszú gyógyszerként volt feltüntetve. A második világhégés után következő „új rend” pedig több mint negyven évre eltemette a borvidéket a tömegtermelésre való átállás következtében. 1990 a rendszerváltás és a privatizáció kezdete Hegyalján, megjelentek a magángazdák és a külföldi befektetők. A 2004-es bortörvény az aszú készítését már kizárólag Tokaj számára tartja fenn, a Tokaj-hegyaljai borvidék a Tokaji borvidék új nevet kapja.

A Tokaji borvidék földrajzi jellemzői

A borvidék területe 11.149 hektár, ebből első osztályú 9.829 hektár. Jelenleg kb. 5.990 hektár van betelepítve és 27 település tartozik hozzá (ebből 4 város és 23 község, a Tokaj – Abaújszántó – Sátoraljaújhely háromszögben).

Hegyalja a szőlőtermesztés északi határán fekszik (tehát 30-50° között, az 50°-hoz közel), határát két folyó jelöli ki, nyugaton a Hernád völgye, keleten a Bodrog síksága. Vízükreik párolgása biztosítja azt a viszonylag állandó páratartalmat, amely nélkül a speciális tokaji gombaflóra jelenléte elképzelhetetlen lenne. A Tokaji borvidék az abaújszántói Sátor-hegytől a sátoraljaújhelyi Sátor-hegyig húzódik, az Eperjes-Tokaji hegység mentén. A domborzati viszonyokat tekintve hat részre osztható a borvidék: Tokaj és környéke (Kopasz-hegy), a Mádi-medence, az Erdőbényei-medence, a Tolcsvai-medence, a Sárospataki-medence és Sátoraljaújhely és környéke (Sátor-hegy).

A Bodrog árteréből kimagasló, enyhén tagolt hegyláb felszín, majd tereplépcsőkkel szabdalta hegységelőtéri lejtő fölött meredeken kiemelkedő vulkáni kúpok ismerhetők fel, amelyek az említett Eperjes-tokaji hegyvonulat részei. A vidék domborzata völgyekkel, vízfolyásokkal erősen tagolt, alacsony középhegység. Hegyalja az Alföld és a hegyvidék találkozásánál, egy ősi törésvonal mentén jött létre, amelynek vulkáni működése máig alapjaiban határozza meg a talajszerkezetet. Ez a vulkáni működés kb. 14-15 millió évvel ezelőtt kezdődött a miocén korban, és kb. 9-10 millió éve fejeződött be.

A régió klímája inkább hűvös, mint meleg, noha jó évszakokban melegebb és hosszabb ősök jellemzik, mint a hasonló szélességi fokú többi magyar borvidéket. Az évi középhőmérséklet +9-10 °C, +21 °C júliusi és -3 °C januári középhőmérsékletekkel. A terület kedvező déli-délkeleti fekvése, a vidék fölött észak-északnyugat felé magasodó hegylánc különleges védettséget nyújt, amely a szőlőtermő területeken a rendkívül kedvező mikroklíma kialakulásához hozzájárul. Általában hosszú, napfényes nyár és száraz, napfényes ősz a jellemző, évi átlagos csapadékmennyiség 5-700 mm, jelentős kora nyári maximummal. A párás őszi időjárás kedvező a szőlő nemesrothadására, aszúsodására, amennyiben kellően érett és ép bogyókat ér. Ezt a párásságot, illetve a speciális helyi gombaflóra kialakulását és elterjedését elősegíti a Bodrog és a Tisza erősen vízpárás mikroklímája és az, hogy viszonylag szélárnyékos területről van szó.

Alapvető földtani képződményei a miocén vulkáni tufák és lávaközetek. A vulkáni közetek szinte teljes átmenete megtalálható itt, amelyek főként szilícium-dioxid tartalmukban különböznek, riolit, riodácit, dácit, andezit. A lávaközetek mellett piroklasztitok (szórt vulkáni törmelékek, vulkáni bombák, tufák) nagy tömegben fordulnak elő. A feláramló hévizekkel nagy mennyiségű alkália (K és Na), valamint sokféle nyomelem vándorolt a felszínre. A déli hegységperemre sokkal később, a negyedidőszak során széles félkörben szélfúttá lősz rakódott le (elsősorban a Kopasz-hegyre jellemző).

A talajtakaró a negyedidőszakban alakult ki, a meredek hegyoldalakon vékony a talaj, többnyire andezittörmelékkel kevert, nehezen megmunkálható, a lapos völgyekben vályogos lejtőtörmelék, glaciális vályog, löszvályog. A könnyen málló vulkáni kőzetüveg málladéka folyamatosan hozzákeveredik a ma is képződő talajhoz, annak nyomelem tartalmát gazdagítva. Rendkívül változatosak talajukat tekintve a borvidék egyes részei, talán ennek is köszönhetik a medencék a rájuk jellemző egyediségüket. Legjobb a vulkáni kőzetek (andezit és riolituffa) málladékból keletkezett agyagos nyiroktalaj (pl. Mádi-medence), ez adja a „legtartalmasabb bort”. Vörös színét a vas-hidroxid adja, a vizet nehezen szívja be. Valamivel kisebb értékű talaj a löszből képződött „sárga föld” (pl. Kopasz-hegy), amelynek fajtái: lejtőlösz, löszvályog és homokos lösz. Jó vízgazdálkodású, jó vízáteresztő, alacsony mésztartalmú.

A kőpor erősen átková sodott kőzetekből és horzsakőből keletkezett, mechanikai mállás eredményeként. A fehér riolitnak, a horzsakőnek és a perlitnek finomszemcsés törmeléke. A vizet nem tárolja, kevésbé kötött, nem képlékeny, hőkapacitása rossz, ezért a szőlőtőke szárazságban hamar kiszárad benne, télen pedig kifagyhat.

A borvidéken korábban sok fajta volt jelen, előfordult olyan időszak, amikor több mint száz fajtát jegyeztek, és legalább 20-25 fajtát termesztettek. Ezek között volt például a Bakator, Balafánt, Budai, Gerse, Gohér, Gyöngyfehér, Polyhos, Purcsin, Juhfark. A Tokaji borvidéken jelenleg csak hat, fehérbort adó szőlőfajta engedélyezett, Tokaj névvel ellátott bort csak e fajtákból és ezek házasításából lehet forgalomba hozni. Ezek a Furmint, Hárslevelű, Sárga muskotály, Zéta, Kövérszőlő és a Kabar (Tarcal 10). Az utóbbi száz évben csak az első három fajtát termesztették, manapság is ezek vannak elsősorban többségben.

Tokaj-Hegyalja aktív turizmusának fejlesztése – jó példák, működő és tervezett fejlesztések

Tokaj és a Hegyalja elsősorban az UNSECO Világörökségi helyszínnek miatt szerepel a hazai turisztikai köztudatban, de az utóbbi évek aktív turisztikai fejlesztéseinek kapcsán már azok számára is felkerült a térképre ez a tájegység, akik nemcsak a gasztronómia és a történelmi látnivalók miatt érkeznek ide, hanem aktívan szeretnék eltölteni a szabadidejüket.

A Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia 2030 azt a megállapítást teszi, hogy a hatékony és fenntartható turizmusfejlesztéshez szükséges a minőségi, helyben elérhető szolgáltatási és termékszínvonal erősítése és megtartása, valamint olyan egységes szolgáltatási hálózatok létrehozása, amelyek – összehangolt információs és kommunikációs csatornákkal kiegészülve – a helyi gazdaság és társadalmi jólét mozgatórugójaként funkcionálhatnak. Az aktív turisztikai vonzerők egyik legfontosabb feltétele a rendezett útvonalhálózat. Ezt az útvonalhálózatot mérték fel és fejlesztették az elmúlt időszakban több túratípust érintően a térségben található látnivalók könnyebb elérhetőségének érdekében a központi költségvetésből és az Európai Unió által biztosított fejlesztési forrásból a helyi önkormányzatok, turisztikai szereplők és

az Aggteleki Nemzeti Park, illetve a Magyar Kajak-Kenu Szövetség szakemberei. Ezen fejlesztések tartalmát és hatásait mutatjuk be az alábbiakban.

A Tokaj-Hegyalja aktív turisztikai kínálata, adottságai

Tokaj-Hegyalja egyedülálló természeti értékekkel rendelkezik. Az egykori vulkáni működés által létrehozott hegyláncolat nemcsak kiváló bortermő vidék, hanem csodálatos gyalogtúrák és kerékpártúrák vezetnek erre. A legszebb útvonalak az emblematikus tokaji Kopasz-hegyre vezetnek fel, ahonnan csodás kilátást élvezhetünk az alattunk elterülő tájra – a Bodrog és a Tisza völgye, valamint a Zemplén hegyei és az Alföld felé. A másik fő attrakció, ami a térség legtöbb aktív turistáját vonzza, a Sárospatak felett található Megyer-hegyi tengerszem. Az egykor malomkőbányaként működő, mára a csapadékvíz által feltöltött tó felett az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően izgalmas via ferrata útvonalak vezetnek az egykori bánya falán, a tengerszem felett pedig egy új kilátó várja a látogatókat.

A történelmi borvidéken található, borkészítésről híres települések között – mint Tolcsva, Erdőbénye vagy Mád – alacsony forgalmú, kerékpártúrázásra kiválóan alkalmas közutak vezetnek. Ezeken látványos és gazdag látnivalókkal csábító kerékpártúrákat tehetünk, a Kopasz-hegy déli karéját pedig külön pályán vezető, biztonságos kerékpárút segítségével járhatjuk be.

A Bodrog folyó a Tisza jobb oldali mellékfolyója, amelynek forrásfolyói Szlovákiában találhatók. A lassú folyású, szelíd folyó Tokajnál ömlik a Tiszába, teljes hossza 65 km, magyarországi szakaszának hossza 51 km. A Bodrogot táplálják a Zemplén-hegység keleti oldalán futó patakok: a Hotyka-patak, a Tolcsva, a Bózsza, a Ronyva. Tekintve, hogy az ország leglassabb folyású folyója, ideális terep a kezdő vízitúrázók számára. A Bodrog mellett Tokaj-Hegyalja aktív turisztikai kínálatát erősíti a Tisza, hiszen a csodás vízitúrákra indulhatunk Szabolcsból vagy Balsárról, amelynek Rákamaz vagy Tokaj képezheti a célpontját.

Kerékpártúra fejlesztések

A Nemzeti Kerékpáros Stratégia 2030 megállapítja a hazai kerékpáros turisztikai fejlesztések fő irányvonalát. A Stratégia fő célkitűzése, hogy magas színvonalú országos és térségi kerékpáros útvonalhálózatok kialakítása és fenntartása valósuljon meg. Ez a célkitűzés a Tokaj-Hegyalja térségében egy, a teljes Kopasz-hegyet körbejáró kerékpáros útvonal kijelölésével valósult meg, amely Tarcal és Tokaj, illetve Bodrogkeresztúr és Tokaj között új, külön pályatesten vezető kerékpárút építésével jött létre. A külön pályatesten vezetett kerékpárút a legbiztonságosabb közlekedési mód, így a turisztikai szempontból legfrekvenciáltabb, legnépszerűbb településeket ilyen útvonal köti össze. Tarcal és Bodrogkeresztúr között alacsony forgalmú, de nagyon látványos közútszakaszon jelölték ki a kerékpáros nyomvonalat, amelyen iránymutató táblázás és útburkolati jelek felfestése segíti a tájékozódást és a biztonságos közlekedést.

Emellett a Stratégia kiemeli az egyes aktív turisztikai túratípusokhoz kapcsolódó speciális szolgáltatások biztosítását megfelelő mennyiségben és sűrűségben. Ezt a

célt több helyszínen elhelyezett, kisebb javításokra alkalmas szervízoszlop kihelyezése segít elérni, illetve e-kerékpárosok számára használható töltőpontok növelik az ide érkező turisták kényelmét.

Gyalogtúra fejlesztések

A térség legfontosabb gyalogtúra útvonalain folyamatos jelzésfestéssel, iránymutató táblák kihelyezésével biztosítja a gyalogos turisták tájékozódását a Magyar Természetjáró Szövetség a helyi illetékességű tagszervezete révén. A Sárospatak felett emelkedő Megyer-hegyen jött létre a térség legfontosabb új attrakciója – a csodás körpanorámát kínáló kilátó és az egykori malomkőbányában található via ferrata útvonal kiépítése. Több, különböző nehézségű útvonal vezet végig a sima sziklafalon, kiépített fogásokkal, lépésekkel végigsegítve a folyamatos biztosítást szolgáló drótkötélpálya mentén. A via ferrata útvonal legizgalmasabb részei azok a látványos drótkötél-hidak, amelyek segítségével átkelhetnek a kalandvágyó turisták a tengerszem vízfelszíne felett egyensúlyozva a bánya egyik oldaláról a másikra a magasban. A helyszínen lehetőség nyílik felszerelés bérlésére és vezetett túrákra.

Vízitúra fejlesztések

A legendás Tisza és a szelíd Bodrog az itt élőkben, innen származókban kellemes emlékeket idéz: kamaszkoruk legszebb vízitúra élményeit, homokpadokon strandolást, tábornüzeket, bográcsozásokat. Akkor romantikus, nomád körülmények között járták be a Tiszát és a Bodrog folyót, mára azonban az aktív turizmus igényei megváltoztak. A táj és a környezet azóta nagyon vonzó: a Tisza egyedülállóan szép és természetvédelmi szempontból kiemelten értékes vizes élőhelyekkel rendelkezik, változatos és vadregényes folyók várják az ide érkező természetkedvelőket. A lomhán, kényelmesen kanyargó Bodrog nyugodt vizétől egészen a gyorsabb folyású szakaszokkal rendelkező Felső-Tisza szakaszig vízitúra helyszínek széles skálája várja az ide érkezőket, itt biztosan mindenki megtalálja a tudásának és erőnlétének megfelelő kihívást.

A Nemzeti Víziturisztikai Stratégia irányelveinek megfelelően, a Tisza és a Bodrog mentén több ponton kiépített vízitúra megállóhelyek találhatók, ahol akár felszerelést és a túrázáshoz szükséges kajakot és kenut bérelhetünk. Különösen a pandémiás időszak alatt nőtt meg a szabadidős szolgáltatásokat kínáló helyszínek népszerűsége, az élénkebb társadalmi igény, amely további fejlesztéseket és kapacitás-bővítést szolgáló beruházásokat vont maga után. Ezen helyszínek közül a legkiemelkedőbb és a legszelebb szolgáltatási kört a Tokaji Vízitúra Központ nyújtja, amely hálózatban működik a Bodrogon megvalósult útvonal-fejlesztéssel és a Bodrogzug komplex turisztikai fejlesztésében létrejött megállópontokkal.

Útvonalfejlesztés a Bodrogon

A Bodrog a magyar történelem fontos helyszíneit köti össze – Sárospatak reneszánsz várkastélyát, a bortermeléséről híres Olaszliszván keresztül, a Közép-Európa legna-

gyobb pincerendszerével büszkélkedő Szegi településén át, a csodarabbi sírját őrző Bodrogkeresztúron keresztül a *Himnuszban* megénekelte Tokaj városáig. A folyóparti települések összefogásának köszönhetően a Területfejlesztési Operatív Program keretében egy olyan, több helyszínen megvalósuló útvonalfejlesztési projekt jött létre, amely kikötőpontok létesítésével lehetőséget biztosít a folyón túrázók számára, hogy biztonságosan és kényelmesen ki tudjanak kötni az említett településeken, ha vízitúrájukat megszakítanak a látnivalók felkeresése vagy élelmiszer utánpótlás beszerzésének céljából. A kikötőpontokat a települési önkormányzatok üzemeltetik, ők felelnek azért, hogy tavasszal vízre tegyék a pontonokat, majd a szezon végétével téliesítve legyenek.

A Tokaji Vízitúra Központ fejlesztése

A Bodrogzug kapujának számító Tokaji Vízitúra központot két ütemben fejlesztette a Magyar Kajak-Kenu Szövetségből és Tokaj Város Önkormányzatából álló konzorcium. A GINOP 7.1.2 „Felső-Tisza vízi turizmusának komplex fejlesztése” című projektben megvalósult a közösségi tér, a mosdók és az öltözők, valamint a csónakház építése. A csónakházban üvegszálas és strapabíró műanyagból készült négy személyes kenuk, egy- és kétszemélyes kajakok, illetve hagyományos és pedálos SUP deszkák beszerzésére került sor, amelyekhez evezőlapátot és mentőmellényt biztosítanak. Emellett két, egyenként tíz fős kapacitású sárkányhajó is a flotta részét képezi.

A Felső-tiszai vízi turisztikai fejlesztés című, GINOP-7.1.9-17-2018-00013 azonosítószámú projekt keretében pedig három, összesen 39 vízitúra eszköz tárolására alkalmas hajótároló jött létre. A már meglévő flottát újabb kenukkal és kajakokkal egészítették ki, valamint megtörtént az aktív turisztikai programok szervezéséhez szükséges kisbusz, hajószállító vontató és a csoportok kísérését szolgáló motorcsónak beszerzése. Az újabb beruházás az előző eredményeit kiegészítve növeli a Bodrog és a Tisza felső szakaszának turisztikai vonzerejét. A bázison a felszerelésbérlet mellett lehetőség nyílik átöltözésre, a túrázás utáni zuhanyzásra, közösségi tér használatára, oktatások, tréningek szervezésére, s elérhető a túravezetés és a hajószállítási szolgáltatás igénybevétele. 2023 tavaszától 16 elektromos kerékpár bérlésére van lehetőség, ami újabb szolgáltatással bővíti a Tokaj-Hegyalja aktív turizmusának kínálatát.

Rakamaz, Zenit Vízibázis fejlesztése

Rakamazon a Zenit Vízibázist fejlesztették a GINOP 7.1.9 programból, amely az előző fejlesztési ciklus beszerzéseinek nyomán modern vízieszközökkel szolgál turistáinak. A vízitúra megállóhely megújult épületében közösségi térrel, elsősegély szobával, öltözővel, vizesblokkal várja a vízitúrázókat. A fejlesztés keretében hat vizesblokkal ellátott öltöző egységgel bővült a bázis. Emellett hat öltözőszobában került kialakításra egy akadálymentes pihenő, valamint férfi és női, illetve családi és személyzeti öltöző, továbbá a családbarát baba-mama szoba. Az épület bejáratának akadálymentes megközelítése rámpával biztosított. Az épületben a túrázók számára férfi és női mosdót, valamint két közösségi teret alakítottak ki. Rakamaz kiváló célpontja a Dombrádról

vagy Szabolcsból induló vízitúráknak, de akár innen is evezni indulhatunk a közeli Tokajba vagy Tiszatardosra. A fejlesztés általános célja, hogy a Felső-Tisza hazai víziturizmusban népszerű helyszínein emelkedjen a szolgáltatási színvonal, a szabadidejüket a természetben töltők számára pedig kényelmes bázisok jöjjenek létre.

További fontos cél, hogy a Bodrog mentén és a Felső-Tisza térségében mérhető látogatószám-növekedés jöjjön létre, amely segíti a helyi vállalkozások fejlődését. A helyszíneken az építési beruházás és a bérelhető eszközök beszerzése, valamint a programszervezés mellett megvalósul a hatékony szemléletformálás, amely szélesebb társadalmi rétegekkel ismerteti meg a vízitúrázás szépségeit. A projekt online és offline kommunikációjának fontos feladata továbbá, hogy bemutassa a helyszínt és a megvalósuló fejlesztéseket és felhívja a figyelmet a térség aktív turisztikai lehetőségeire.

A Bodrogzug komplex turisztikai fejlesztése

Tokaj-Hegyalja egyedülálló természeti értéke a Bodrogzug. Magyarországon máshol nem található olyan épségben megmaradt ártéri vizes élőhely, amely ilyen eredeti állapotában megőrződött volna, hiszen a múlt századok nagy szabályozási munkálatai miatt a folyók hullámtere lecsökkent, a gátak közé szorított, kanyarulatait elvesztett folyók megszűntek természetes élőhelynek lenni, eltűntek a hatalmas ártéri erdők, a nedves rétek és mocsarak. A Bodrogzug ezzel szemben megőrizte az ősi állapotot, amelyet az Aggteleki Nemzeti Park szakemberei által létrehozott és üzemeltetett Bodrogzug Tanösvény mutat be a látogatóknak. A Bodrogzug komplex turisztikai fejlesztése projektben tájékoztató táblák rendszere, és vízen, kerékpáron, illetve lóháton bejárható aktív turisztikai útvonalhálózat jött létre, amelyet az Aggteleki Nemzeti Park online és nyomtatott formában elérhető kiadványa mutat be. Fontos megjegyezni, hogy a terület természeti értékeinek megőrzése érdekében és az emberi tevékenység által okozott zavaró tevékenység kezelésének okán a Bodrogzugba látogató turisták számát limitálják. A védett területre csak előzetes jegyvásárlás után lehet belépni, az egy napon a Bodrogzugba belépők számát korlátozzák. A bodrogzug.hu weboldalon online megvásárolható jegyeket az Aggteleki Nemzeti Park kollégái folyamatosan ellenőrzik a helyszínen, ezzel biztosítva, hogy ne jelentkezzenek a népszerű turisztikai célpontokon jellemző túlturizmus káros hatásai.

Összességében elmondható, hogy a Tiszán és a Bodrogon olyan víziturisztikai hálózat jött létre, amely európai színvonalú: minőségi felszerelést kínáló megállóhelyekről indulhatunk túrázni. Ezek a helyszínek biztosítják azt a lehetőséget, hogy biztonságosan, méltó körülmények között fedezhessük fel a Bodrog és a Tisza természeti értékeit és vízi úton is lehetőség nyílik bejárni a Tokaj-Hegyalja térség legszébb történelmi emlékeit, kulturális, gasztronómiai látnivalóit.

A közeljövőben várható fejlesztések

Az elkövetkező, Európai Unió által finanszírozott fejlesztések tervezett iránya a kerékpáros szolgáltatások számának további növelése lesz, emellett a kerékpárosbarát szálláshelyek számának emelése, együtt a szolgáltatók folyamatos edukációjának bizto-

sításával. A közeljövő nagy tervei között szerepel a tokaji Kopasz-hegy csúcsára vezető kabinos felvonó és kilátópont építése, amely nagyban hozzájárulna a gyalogos turisták számának növeléséhez, hiszen ez az attrakció az átlagemberek számára elérhetővé tenné a hegyen vezető útvonalakat és önmagában is kalandot kínálva növelné a gyalogtúrázás iránt érdeklődők számát. A vízitúrázók számára a legfontosabb fejlesztés a Bodrogzugi Főcsatorna teljes hosszában hajózhatóvá tétele lenne, emellett Zalkod térségében egy újabb madármegfigyelő torony építése kínálhatna újabb vonzó attrakciót. Ha a Bodrogköz és a Tisza folyó között létre jönne egy olyan kapcsolat, amely lehetővé teszi a vízitúrázók számára, hogy a Tiszán folytassák útjukat Rakamaz és Tokaj felé, mintegy körtúrát teljesítve, nagyban megnövelné a Bodrogzug népszerűségét és a Tokaj-Hegyalja aktív turisztikai kínálata újabb vonzó lehetőséggel lenne gazdagabb.

Irodalom

- A Bodrogzug Tanösvény. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Aggtelek, 2021.
Aktívan a borvidék dűlőin. Tokaj-Hegyalja és Bodrog-völgye. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nkft., Budapest, 2021.
Balassa Iván: Tokaj-Hegyalja szőleje és bora. Történeti-néprajzi tanulmány. Tokaj-hegyaljai Állami Gazdasági Borkombinát, Tokaj, 1991.
Bányai Gábor Botond – Ercsey Dániel – Mészáros Gabriella – Tompa Imre: Nagy Magyar Boratlasz. Mountner & Pitman Kft., Budapest, 2012.
Baráz Csaba – Kiss Gábor (szerk.): A Zempléni Tájvédelmi Körzet. Abaúj és Zemplén határán. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2007.
Boros László: Tokaj-Hegyalja szőlő- és borgazdaságának földrajzi alapjai és jellemzői. Észak- és Kelet-Magyarországi Földrajzi évkönyv 3. Miskolc-Nyíregyháza, 1996.
Botos Ernő Péter – Marcinkó Ferenc: Tokaj Boratlasz. Bor-kép, Budapest, 2005.
Frisnyák Sándor: Tokaj-Hegyalja történeti tájhasználat és térszerkezete (895–1920) = Zempléni Múzsza, XXIII. évf. 2. szám, 2023. nyár, 5–15. o.
Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia 2030. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nkft., Budapest, 2022.
Nemzeti Kerékpáros Stratégia 2030. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nkft., Budapest, 2022.
Nemzeti Víziturisztikai Stratégia. Helyzetfeltáró munkarész. Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nkft., Budapest, 2022.
Szabó József – Török István (szerk.): Tokaj-hegyaljai album. Tokaj-hegyaljai Bormivelő Egyesület, Pest, 1867.
Szabolcs Márton – Zsolyomi Tamás: Tájak találkozása. Tokaj és környéke természeti értékei. Tokaji Természetvédelmi Egyesület, Tokaj, 2011.
Zelenák István: A tokaji aszú titkai. Agroinform kiadó, Budapest, 2012.

